

اعاده حیثیت و جبران خسارت معنوی

ناشی از دعاوی کیفری

جواد فخار طوسی

اعاده حیثیت و جبران خسارت معنوی ناشی از دعاوی کیفری

جواد فخار طوسی

- ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
- وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
- تهیه: پژوهشگاه فقه و حقوق
- رویار: محمدباقر انصاری
- چاپ: جایخانه مؤسسه بوستان کتاب
- چاپ اول: زمستان ۱۳۹۴
- شمارگان: ۱۰۰
- قیمت: ۲۰.۰۰۰ تومان
- عنوان: ۳۵۰ مسلسل: ۳۵۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.
نشانی: قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۲۲۸۳۳-۳۷۸۲۲۸۳۴؛ فکس: ۰۲۵-۳۷۸۲۲۸۳۴؛ کدپستی: ۳۷۱۵۵-۱۶۴۳۹
مراکز پخش: ۱. قم، میدان شهدا، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۲۲۸۳۴
۲. تهران، خیابان انقلاب، رویروی درب دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده
طیغه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن: ۰۲۱-۸۵۱۱۰۰۰۰

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir؛ رایانامه: naas@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir؛ فروشگاه الکترونیک نشر: www.digi.isca.ac.ir؛ www.isca.ac.ir

سرشناسه:	فخار طوسی، جواد، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	اعاده حیثیت و جبران خسارت معنوی ناشی از دعاوی کیفری / جواد فخار طوسی؛ تهیه پژوهشگاه فقه و حقوق
مشخصات نشر:	قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری:	۴۰۸ ص
شابک:	۲۵۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۳۷۵]-۳۹۲؛ همچنین به صورت زیرنویس
یادداشت:	نمایه
موضوع:	اعاده حیثیت (حقوق) - ایران
موضوع:	حقوق جزا (فقه) - ایران
موضوع:	حقوق جزا - دعاوی
شناسه افزوده:	دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشگاه فقه و حقوق
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۴ الف ۳ ف ۱۹۵ BP
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۳۷۵
شماره کتابشناسی ملی:	۴۱۶۶۰

فهرست

۱۱	سخنی با خواننده
۱۵	پیش‌گفتار
۱۵	طرح موضوع
۱۶	سؤال اصلی و سؤالات فرعی تحقیق
۱۷	پیشینه تحقیق در مورد اعاده حیثیت
۱۸	چارچوب و مبانی نظری تحقیق
۱۸	روش تحقیق
۱۹	نظریاتی منحصر به فرد ارائه شده در این تحقیق
۲۱	مقدمه: مبانی و مفاهیم
۲۱	۱. آشنایی با مفهوم اعاده حیثیت در لغت و اصطلاح
۲۱	الف) در لغت
۲۱	ب) در اصطلاح عرفی
۲۲	ج) در اصطلاح حقوقی
۳۶	د) مفهوم اعاده حیثیت در نگاه ما

۲. آشنایی با کتاب حاضر ۴۸
- چکیده مطالب مقدمه ۴۹

بخش اول:

اعاده حیثیت از افراد متهم تبرئه شده و محکومان به اشتباه

- درآمد: متهم کیست؟ اتهام چیست؟ ۵۳
۱. فشار رسیدگی قضایی در هتک حیثیت متهمان ۵۴
۲. مشترک بودن متهمان تبرئه شده و محکومان به اشتباه در این بحث ۵۸
- فصل اول: دلایل لزوم اعاده حیثیت به متهمان تبرئه شده و محکومان به اشتباه ۶۴
- دلیل اول: حکم به برائت و آثار آن (دلیل اختصاصی متهمان تبرئه شده) ۶۵
- دلیل دوم: شمول ادله مربوط به اشتباه قاضی (دلیل مشترک در مورد متهمان تبرئه شده و محکومان به اشتباه) ۷۴
- دلیل سوم: انقضای اثر حکم ظاهری (دلیل مشترک در مورد متهمان تبرئه شده و محکومان به اشتباه) ۸۱
- دلیل چهارم: ادله مسئولیت مرتکبان تهمت و افترا ۸۴
- دلیل پنجم: عدالت وظیفه حکومت و دلیل لزوم اعاده حیثیت ۹۹
- دلیل ششم: ادله مربوط به وجوب نقض احکام باطل ۱۰۲
- چکیده فصل اول ۱۰۹
- فصل دوم: راهکارهای اعاده حیثیت به متهمان تبرئه شده و محکومان به اشتباه ۱۱۱
- راهکار اول: اعلام عمومی ۱۱۱

فهرست مطالب ۷

راهکار دوم: مجازات شخصی که اقدام به طرح اتهام کرده است	۱۳۰
راهکار سوم: اقدامات ترمیمی	۱۴۳
راهکار چهارم: جلوگیری از تأثیر منفی رسیدگی قضایی	۱۵۱
راهکار پنجم: امکان پاسخگویی	۱۵۶
چکیده فصل دوم	۱۶۱

بخش دوم: مجرمان

فصل اول: شرایط و شرایط اعاده حیثیت به مجرمان	۱۶۵
درآمد	۱۶۶
نگاه شریعت به مجرمان	۱۶۹
رابطه مجازات مجرمان و معکوس حیثیت	۱۷۱
۱. دلیل اول: احقاق حق	۱۷۴
۲. دلیل دوم: مقصود شارع از مجازات	۱۷۹
۳. دلیل سوم: ضوابط اجرای مجازات‌های اسلامی	۱۸۷
۴. دلیل چهارم: عوامل مانع از اجرای مجازات (دلیل اختصاصی در مورد مجرمانی که مجازات نمی‌شوند)	۲۰۰
۵. دلیل پنجم: پاک شدن فرد مجازات شده	۲۱۳
۶. دلیل ششم: مسئولیت حکومت در برابر نیروی انسانی جامعه	۲۱۹
چکیده فصل اول	۲۲۳
فصل دوم: شرایط و اثر اعاده حیثیت به مجرمان	۲۲۵
۱. شرایط اعاده حیثیت	۲۲۵

۲۲۵	شرط اول: مرور زمان خاص
۲۳۴	شرط دوم: توبه
۲۵۴	شرط سوم: اختصاص داشتن به جرایمی خاص
۲۶۴	شرط چهارم: زنده بودن شخص مجرم
۲۷۰	شرط پنجم: ایفای تعهدات مالی ناشی از جرم
۲۷۲	۲. آثار اعاده حیثیت به مجرمان
۲۷۲	آثار اعاده حیثیت نسبت به شخص محکوم
۲۷۲	الف. اثر کیفری
۲۷۳	ب. اثر مدنی
۲۷۵	اثر اعاده حیثیت نسبت به امیختگان دیگر
۲۷۶	چکیده فصل دوم
۲۷۹	فصل سوم: راه‌های اعاده حیثیت به مجرمان
۲۷۹	درآمد
۲۸۰	راهکار اول: امکان انتخاب شغل مورد علاقه
۲۹۴	راهکار دوم: استمرار حضور در شغل منتخب
۳۰۴	راهکار سوم: اقدامات ترمیمی نسبت به حیثیت مجرم
۳۰۹	راهکار چهارم: اعلام عنوان جرم در صورت تقاضای مجرم
۳۳۷	چکیده فصل سوم
۳۴۱	سخن آخر
۳۴۵	بخش ضمیمه: وظائف حکومت در قبال آبرو و حرمت معنوی مجرمان

فهرست مطالب ۹

۱. طبقه‌بندی اطلاعات مربوط به مجرمان و خارج‌ساختن آنها از دسترس ۳۴۶

۲. صیانت از مجرم در برابر تعرض زیان‌دیده از جرم ۳۶۹

کتاب‌نامه ۳۷۵

نمایه ۳۹۳

آ ت ۳۹۳

روایات ۳۹۴

اشخاص ۳۹۵

اشخاص حقوقی ۳۹۷

اصطلاحات ۳۹۸

قوانین و مقررات ۴۰۴

اصول و قواعد ۴۰۵

کتاب‌ها ۴۰۶

مکان‌ها ۴۰۷

سخنی با خواننده

انسان آن گونه که در قرآن و معارف اصیل اسلامی، بر پایه زدودن غبار کفر و ضلالت از ذات انسانی برپا می‌شود، حیثیتی دارد به ارزش تکریم خداوند سبحان و توصیف آن به «فطرت» اضافه شده به ذات باری تعالی. شاهد این دو ارزش بی نظیر انسان، در میان عال مخلوقات، آیات تکریم و فطرت در قرآن کریم است: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَخَلَقْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضُلاً»^۱ و به تحقیق نسل آدم را تکریم کردیم و آنان را در خشکی و دریا [از بندگان] سوار کردیم و به آنها از پاکیزه‌ها روزی دادیم و آنها را بر بسیاری از مخلوقات خود برتری ویژه بخشیدیم.

«فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَرِیمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا یَعْلَمُونَ»^۲ روی خود را برای دین، بدون هیچ آلاشی راست گردان؛ همان فطرت که خداوند مردم را بر آن آفرید. هیچ دگرگونی‌ای در آفرینش خداوند نیست. این است دین استوار؛ ولی بیشتر مردم آگاه نیستند.

۱. اسراء: ۷۰.

۲. روم: ۳۰.

حیثیت ارزشمند ذات انسانی که از دیدگاه قرآن، ثبوتاً یک واقعیت است، می‌تواند در مرحله اثبات، پایه‌گذار اصل گرانتقدر «حسن ظن» در روابط انسان‌ها در یک جامعه ایمانی باشد. این اصل را در لایه‌لای گزارش قرآن از جریان معروف افک در صدر اسلام می‌توان دید: «لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤِمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَ قَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ»^۱ چرا وقتی آن را شنیدند، مردان و زنان مؤمن گمان نیک را در روابط خود در نینداختند و نگفتند این یک دروغ روشن است؟

پایه ثبوتی خیر برای تک‌تک زنان و مردان مؤمن که جمع محلی به «الف» و «لام» در «المؤمنین» و «المؤمنات» بر عمومیت آن دلالت دارد، اصل اجتماعی «ظن خیر» به مردان را رقم می‌زند. این اصل در مسیر حفظ همان ذات گرانبهای خلقت انسانی بر منسوب شده به فطرت الهی و مورد تکریم است، قرار می‌گیرد. نشانند این اصل در جامعه ایمانی (المؤمنون و المؤمنات) برای آن است که غبار کفر و ضلالت بر آن گوهر ذاتی موجب غلبه بر جریان اصل مزبور نشده باشد؛ وگرنه «الذاتی لا یتخلف».

تأکید فراوان بر حفظ و حراست حیثیت ذاتی خراسانی خراسانی، روایت‌های بسیار متعدد و متنوع در موضوعات مختلف فقهی اخلاقی مانند غیبت، تهمت، سؤال و اتفاق، حفظ آبروی افراد، مروت عرفی، شرعی، حیا و عزت نفس، همگی در جهت همان اصل قرآنی به منظور تکریم حیثیت ذاتی انسان قابل درک و درج است. یک نمونه عینی در سیره امام رضا (ع) نقل شده است که هنگام اتفاق مبلغی چشمگیر به مرد خراسانی در مانده در شهر مدینه، در توجیه اقدام به این عمل از پشت در و با احتراز از چشم‌درچشم شدن با مرد

خراسانی، فرمودند: «مخافه ان اری ذل السؤال فی وجهه»^۱ ترسیدم سرافکندگی خواهش را در چهره او بینم.

پژوهش حاضر تلاش می‌کند از زاویه فقهی - حقوقی، یکی از فروعات کرامت ذاتی انسان را بازشناسی و در پی آن، نهاد اعاده حیثیت را در فقه و حقوق اسلامی بازسازی کند. پژوهشگر فرهیخته این پژوهش حجت‌الاسلام والمسلمین جواد فخار طوسی از استادان حوزه علمیه مقدسه قم است که به‌سامان‌رساند چند پژوهش مفصل دیگر را در کارنامه علمی خود دارد. در اینجا از زحمات چندساله ایشان برای این پژوهش، در پژوهشکده فقه و حقوق، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنیم.

این پژوهش مانند همه پژوهش‌های پژوهشکده، فرایندی از نظارت، ارزیابی و در نتیجه اصلاحات مبتدأ را طی کرده است. این فرایند به منظور تأمین هر چه بیشتر استандاردهای علمی و محتوایی پژوهش، همراه با تحفظ حقوق و مسئولیت‌های آرای مندرج در آن برای پژوهشگر ارجمند بوده است. بر این اساس از همه سروران معظمی که در مسیر در ذیل می‌آید نیز سپاس‌گزاریم:

۱. ناظر و ارزیاب مرحله‌ای تحقیق در گروه، به‌ترتیب: حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدضیاء مرتضوی و جناب آقای دکتر اسماعیل آقابابایی بنی.

۲. مدیران محترم گروه‌های پژوهشی به‌عنوان اعضای ثابت شورای پژوهشی شامل حجج‌الاسلام والمسلمین آقایان حسنعلی علی‌اکبریان مدیر گروه فلسفه فقه، محمدعلی خادمی کوشا مدیر گروه دانش‌های وابسته فقه،

دکتر محمد صالحی مدیر گروه مسائل فقهی و حقوقی که پژوهش در همین گروه به انجام رسیده است.

۳. اعضای مدعو شورای پژوهش این پژوهش حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای سید محمد علی مدرسی یزدی و جناب آقای دکتر جعفر کوشا.

۴. دبیر شورای پژوهش و مدیر دفتر پژوهش و دبیر گروه مسائل فقهی - حقوقی به ترتیب حجج الاسلام والمسلمین آقایان رسول نادری و میرزا فجر.

همچنین در اداره نشر پژوهشگاه و سایر عزیزانی که در ویراستاری، حروف چینی، صفحه آایی و به سرانجام رساندن نشر این اثر نقش داشته‌اند، تشکر می‌کنیم.

سیف‌الله صرامی

مدیر پژوهشکده فقه و حقوق

پیش گفتار

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خیر خلقه و اشرف بریتة
سیدنا و مولانا ابی القاسم محمد و علی اهل بیته الطیبین الطاهرین سیما بقیة الله
فی الارضین و اللعن علی اعدائهم اجمعین من الآن الی یوم الدین.

طرح موضوع

حیثیت و حرمت معنوی مهم ترین سرمایه انسان است که اهمیت آن با هیچ
چیز با ارزش دیگری برابری نمی کند. یک فرد در طول دور زندگی خود با
تلاش و کوشش و با صرف هزینه های فراوان مادی و معنوی به آبرویی دست
می یابد که پشتوانه او در زندگی اجتماعی است. این حیثیت آبروست که به
او امکان حضور در نقش اجتماعی اش را می دهد و به او قدرت می بخشد که
وظایف خویش را به نحو احسن انجام دهد و به همین دلیل وارد شدن خدشه
به این بعد از حیات آدمی بسیاری از ابزارها و فرصت ها را از وی می ستاند.
از این نظر افرادی که به هر دلیلی متهم یا مجرم شناخته می شوند، در
موقعیت خطرتری قرار دارند؛ چراکه بر اثر رسیدگی قضایی و لوازم خاص
آن، بر حیثیت و آبروی این افراد نقصی وارد شده است که طبیعتاً بعد از رفع

اتهام یا پایان مرحله مجازات باید تدابیری اندیشید تا این نقص جبران شود و امکان حضور دوباره این افراد در نقش اجتماعی‌شان فراهم آید.

به همین سبب پرداختن به این تدابیر کاری بسیار ضروری است تا زمینه بدفهمی و برداشت نادرست از منابع دین و قانون را برطرف سازد و تحقیق حاضر که به دنبال پژوهش درباره حقوق متهمان منتشر می‌شود، گامی است کوچک در این مسیر.

سؤال اصلی و سؤالات فرعی تحقیق

۱. درباره کسانی که پس از طرح اتهام علیه ایشان، برائتشان ثابت می‌شود، موضوع اعاده حیثیت مطرح می‌شود. چگونه می‌توان حیثیت مخدوش ایشان را جبران کرد و اصولاً تکالیف و مسئولیت‌ها در قبال هتک حیثیت ایشان چیست؟
 ۲. درباره محکومانی که مجازات آنان اجرا شده و بی‌گناهی آنان سپس ثابت گشته است، موضوع اعاده حیثیت با الکت بیشتر مطرح می‌شود. چگونه می‌توان حیثیت مخدوش ایشان را جبران کرد و اصولاً تکالیف و مسئولیت‌ها در قبال هتک حیثیت ایشان چیست؟
 ۳. درباره مجرمانی که جرمشان محرز بوده و مجازات آنان اجرا شده یا به دلایلی (که راجع به خود می‌آید) اجرا نشده است، آیا اعاده حیثیت که متضمن بازگرداندن آنان به نقش اجتماعی سابقشان است، لازم است؟
 ۴. مسئول اعاده حیثیت کدام نهاد است؟ راهکارهای کلی اعاده حیثیت کدام است؟

سؤالات فرعی به قرار ذیل است: ۱. آیا ارتکاب جرم یا پیدایش اتهام، سبب ازین رفتن این اصل اولی و مبنایی (لزوم حفظ حیثیت اشخاص) می‌شود؟
 ۲. نهاد اعاده حیثیت در فقه و حقوق ما سابقه‌ای دارد یا نه؟ ۳. آیا این نهاد بر اساس موازین فقهی و حقوقی ما به رسمیت شناخته می‌شود؟ ۴. چه عواملی سبب مجازبودن هتک حیثیت و حرمت معنوی اشخاص می‌شود؟

پیشینه تحقیق در مورد اعاده حیثیت

موضوع حرمت و حیثیت معنوی افراد در شرع مقدس اسلام بسیار بااهمیت است و در روایات، بسیار به آن پرداخته شده است؛ ولی مسئله اعاده حیثیت به معنای مصطلح آن در مباحث فقهی انعکاس نیافته است و از این نظر می‌توان ادعای تردید سابقه مدّونی در فقه ندارد. هیچ تحقیقی در گذشته و حال در مورد این موضوع از منظر فقهی صورت نگرفته است؛ از این رو بحث فاقد پیشینه (به معنای کتاب یا رساله‌ای مدّون در این باره) در منابع فقهی است.

در منابع حقوق فارسی نیز اولاً تنها برخی مقالات در این موضوع نگارش یافته‌اند و اندک رساله‌هایی که با موضوع اعاده حیثیت تدوین شده‌اند، از نظر سطح علمی و استحکام مطالب در حدی نیستند که قابل ذکر باشند؛ ثانیاً همین مقالات اندک نیز تنها به بحث درباره اعاده حیثیت اصطلاحی (قضایی - قانونی) پرداخته‌اند و ابعاد مختلف این موضوع که در تحقیق حاضر مطرح می‌شود، اصولاً مد نظر قرار نگرفته است. بنابراین بحث که اعاده حیثیتی که در این تحقیق موضوع بحث است، فراتر از مفهوم مصطلح آن است و اصولاً مفهوم مصطلح نمی‌تواند همه ابعاد ضروری و لازم این بحث را پوشش دهد؛ ثالثاً بحث درباره اعاده حیثیت قضایی و قانونی در این گونه مقالات فارسی نیز از منظر حقوقی و با واکاوی و بررسی مواد قانونی در گرفته است و نگاه فقهی و استدلالی در این مقالات دیده نمی‌شود.

اما در منابع حقوقی عربی، علاوه بر مقالات، به تعداد بسیار معدودی از کتاب‌های مرتبط با موضوع اعاده حیثیت بر می‌خوریم. این کتاب‌ها نیز غالباً نگرش حقوقی محض (بررسی مواد قانونی کشورهای عربی) دارند یا در مواردی بسیار اندک حاشیه‌هایی از فقه اهل سنت را به تحقیق افزوده‌اند.

با توجه به این سابقه می‌توان گفت تحقیق حاضر در زمینه اعاده حیثیت منحصر به فرد است و مسبوق به سابقه نیست.

چارچوب و مبانی نظری تحقیق

۱. مراعات حیثیت افراد و اشخاص یک مبانی کلی شرع است که بر تمام قوانین جزایی سایه می‌گسترده؛ ۲. نقض این مبنا تنها در محدوده‌ای که ضرورت رسیدگی به اتهام اجرای کیفر به آن بسته است، مجاز شناخته می‌شود.

روش تحقیق

روش تحقیق کتابخانه‌ای است؛ اما باید به این نکات توجه کرد:

اولاً به دلیل صحت شاید منابع حقوقی فارسی در این زمینه و نبود پیشینه در خور توجهی در این منابع برای بحث اعاده حیثیت، مراجعه به این منابع سودی نداشت و بنابراین ممکن است برنگاه اول، خواننده کمبود منابع فارسی را نقضی در این تحقیق بر شمرد؛ اما اگر به این نکته دقت کند که اصولاً منابع حقوقی فارسی در این زمینه وجود ندارد و در حالی که وجود داشته (برخی مقالات و مانند آن) مراجعه صورت گرفته است. شرطش تغییر خواهد کرد.

ثانیاً به منابع حقوقی عربی از آن جهت مراجعه شد است، که در این منابع، ضمن بحث و بررسی مواد قانونی کشورهای عربی، تحلیل‌هایی کاربردی به چشم می‌خورد. گاه برخی شرایط یا راهکارها در این قوانین یا تحلیلات مرتبط دیده می‌شود که می‌تواند در تکمیل بحث اعاده حیثیت مفید افتد؛ از این رو مراجعه به منابع بیگانه (عربی) نباید این ذهنیت را در خواننده ایجاد کند که هدف از تحقیق، ارائه یک بحث تطبیقی (حقوق اسلامی و حقوق بیگانه) بوده است که چنین کاری با وجود محدودیت‌های مختلف امکان‌پذیر نبود و شاید تحقیق حاضر بتواند گام اول و طرح بحث برای تکمیل آن و ارائه مباحث تطبیقی در این زمینه به حساب

آید که بعدها به دست محققان دیگر انجام می‌گیرد.

نالتاً روش نویسنده در این تحقیق، بحث مقارن فقهی (بین فقه شیعه و فقه اهل سنت) نبوده است. ضمن اینکه نویسنده معتقد است در مقایسه با فقه اهل سنت، این فقه شیعه است که به دلیل مستندبودن به روایات خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام ظرفیت فراوانی در مباحث مرتبط با حقوق معنوی و کرامت انسا^۱ ما دارد و چنین ظرفیتی در منابع فقه اهل سنت دیده نمی‌شود.

نظریاتی منحصراً به خود ارائه‌شده در این تحقیق

در این تحقیق چنانچه توضیح خواهیم داد، اعاده حیثیت به معنایی که در منابع حقوقی مطرح است، در نظر نیست؛ بنابراین در فضایی فراتر از آن، مسئله دلایل و راهکارهای اعاده حیثیت به متهمان، محکومان و مجرمان بررسی شده است. نویسنده بر آن بوده مسائل گوناگونی را که در این باره شایسته بحث بوده است، ارائه کند، اگرچه این مطالب سه طر^۲ح در ضمن این عنوان را نداشته باشد و اذهان خوانندگان منابع حقوقی فارسی با آن بیگانه باشد.

بدین منظور نویسنده با مراجعه به منابع فقهی^۳ که برپای بی‌کرامت‌ای است برای استخراج این گونه موضوعات در مواردی که منابع حقوقی ساکت است - نظریات ابتکاری و تازه‌ای مطرح می‌کند که زمینه تبدیل شدن به قوانین یا اصلاح مقررات را داشته باشد. این نظرها غالباً در فصل‌هایی آمده است که راهکارهای اعاده حیثیت را بیان می‌کند.

نویسنده مفتخر است که اثر حاضر را به پیشگاه نورانی پیامبر رحمت صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قدیم می‌کند و امید دارد آنچه در پی می‌آید، در جهت معرفی زوایای پنهانی شریعت آن حضرت - که منادی حقوق انسانی و حرمت و کرامت آدمی بود - مفید واقع شود، تا چه قبول افتد و چه در نظر آید.